

Opvolging aanbevelingen *Aanpak coronacrisis*

Publicatiedata rapporten: 16 februari 2022 (deel 1), 12 oktober 2022 (deel 2) en 23 oktober 2023 (deel 3)

1. Inleiding

In de periode 2020 - 2023 heeft de Onderzoeksraad onderzoek gedaan naar de aanpak van de coronacrisis en heeft daarover drie rapporten uitgebracht. Bij de publicatie van het rapport *Aanpak coronacrisis deel 3* heeft de Onderzoeksraad aan het kabinet verzocht een integrale analyse te geven van de voortgang in de opvolging van alle aanbevelingen uit de drie deelrapporten. De Raad stelde voor om dit te doen aan de hand van een clustering van de belangrijkste aanbevelingen in zes thema's waarbinnen naar het oordeel van de Raad de meeste veiligheidswinst te behalen is:

1. Aanpassen crisisstructuur;
2. Crisisaanpak: reflectie en verbreding;
3. Verbeteren informatie en kennis- en adviesfunctie;
4. Professionaliseren scenariodenken;
5. Verrijken crisiscommunicatie;
6. Evalueren en monitoren effecten van maatregelen.

Op 5 april 2024 heeft het kabinet de gevraagde integrale reactie aangeleverd. De volledige reactie is te vinden op de website van de Onderzoeksraad.

Leeswijzer

Deze opvolgingsnotitie bestaat uit een algemene conclusie over de opvolging van de aanbevelingen, zoals verwoord in de kabinetsreactie d.d. 5 april 2024. Daarna volgt een korte beschouwing en conclusie over de consequenties van de door het huidige kabinet aangekondigde bezuiniging op pandemische paraatheid.

2. Status voorjaar 2024: eerste vorderingen op pandemische paraatheid

De Raad is op veel onderdelen positief over de kabinetsreactie van 5 april 2024 waarin het de opvolging van de aanbevelingen uit de drie coronarapporten toelicht. Op alle zes thema's zijn vorderingen gemaakt om Nederland beter voor te bereiden op een pandemie en in meer algemene zin op langdurige crises met maatschappelijke impact. De acties en maatregelen in de kabinetsreactie zijn grotendeels in lijn met de aanbevelingen.

3. Status najaar 2024: 300 miljoen bezuinigen op pandemische paraatheid

Op 2 juli 2024 is een nieuw kabinet aangetreden. In mei 2024 presenteerden de coalitiepartners als slotstuk van de formatie hun Hoofdlijnenakkoord. Daarin was een financiële maatregel opgenomen om vanaf 2025 de intensivering in publieke gezondheid te verlagen met uiteindelijk 300 miljoen euro. Deze gelden waren deels bedoeld voor investeringen om Nederland klaar te maken voor pandemische paraatheid.

De Onderzoeksraad heeft vanwege deze koerswijziging op 12 juli 2024 in een brief aan het kabinet gevraagd om een toelichting op de gevolgen van het Hoofdlijnenakkoord voor de ontwikkeling en structurele borging van pandemische paraatheid van Nederland. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) van het vorige kabinet had in oktober 2023 daarvoor jaarlijks 300 miljoen euro toegekend. De Raad wees er verder op dat het opvolgen van aanbevelingen naar aanleiding van de lessen uit de coronacrisis niet alleen ten goede zou komen aan pandemische paraatheid. De aanbevelingen zijn ook bedoeld om bij te dragen aan een betere voorbereiding op andere langdurige crises met grote maatschappelijke impact. De brief is te vinden op de website van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.¹

Op 17 oktober 2024 heeft de minister van VWS gereageerd op de brief van de Onderzoeksraad.² Zij bevestigt dat de bezuiniging van 300 miljoen euro ten koste gaat van het Beleidsprogramma Pandemische Paraatheid. Dit leidt er volgens de minister toe dat continuering van de reeds in gang gezette maatregelen uit het beleidsprogramma niet langer mogelijk is. Het betreft onder meer maatregelen gericht op de versterking van de publieke gezondheid, maatregelen gericht op een flexibele en opschaalbare zorg en maatregelen gericht op een verbeterde leveringszekerheid van medische producten. Dat betekent concreet dat in 2025 onder meer de voorgenomen vergroting van personele capaciteit bij de GGD'en niet wordt uitgevoerd en dat een aantal voorgenomen (onderzoeks)trajecten niet van start gaan. Dat geldt bijvoorbeeld voor het verbeteren van de modellering van infectieziektenuitbraken en de opschaling van ic-capaciteit.

De minister geeft aan dat ze verwacht medio 2025 meer duidelijkheid te kunnen geven over de gevolgen van de bezuiniging voor het infectieziektebeleid en over de invulling voor 2026 en verder. De volledige reactie van de minister is te vinden op de website van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

4. Impact van de bezuiniging

Over de wijze waarop het vorige kabinet onze aanbevelingen wilde opvolgen waren wij over het algemeen positief. Door de bezuiniging van het nieuwe kabinet heeft dat standpunt stevig ingeboet aan actualiteit en relevantie. De plannen in verschillende stadia van realisatie, zoals verwoord in de kabinetsreactie van 5 april 2024, zijn in zoverre achterhaald, dat het nieuwe

¹ Zie <https://onderzoeksraad.nl/invloed-van-bezuinigingen-op-pandemische-paraatheid/>.

² De brief is te vinden op de [website van de Onderzoeksraad voor veiligheid](#).

Contactpersoon

Onderwerp *Opvolging aanbevelingen Aanpak coronacrisis*

kabinet andere keuzes maakt in de besteding van gelden. De minister geeft in haar reactie aan dat er gevolgen zullen zijn, maar pas in 2025 te kunnen zeggen wat het daadwerkelijk betekent. Wel is duidelijk dat de impact zeer ingrijpend zal zijn, gezien de omvang van de bezuiniging. Een recent voorbeeld daarvan is het verzoek van de minister van VWS aan de Tweede Kamer om de behandeling van het wetsvoorstel Tweede tranche wijziging Wet publieke gezondheid uit te stellen met als reden het (nog) ontbreken van financiële middelen.³ Deze tranche gaat onder meer over de directe sturingsbevoegdheid van de minister van VWS bij een crisis en een meer uniforme werkwijze bij GGD'en om sneller te kunnen opschalen in geval van een A-infectieziekte. Met dit wetsvoorstel worden belangrijke lessen uit de coronacrisis vastgelegd in wettelijke bepalingen, hetgeen nu dus uitblijft.

De bezuiniging heeft ook nadelige gevolgen voor de aanpak van andere langdurige crises met grote maatschappelijke impact. Een deel van de lessen uit de coronacrisis en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen heeft eveneens betrekking op het verbeteren van de Nederlandse crisisstructuur en crisisaanpak in brede zin. Denk aan het verbeteren van de informatievoorziening, het benutten van sociaalwetenschappelijke kennis en het doorontwikkelen van scenariodenken. De minister wijst in haar brief weliswaar op het kabinetsbrede weerbaarheidsbeleid, maar zij geeft niet aan wat dat precies inhoudt en in hoeverre daarin de lessen uit de coronacrisis effectief worden meegenomen.

5. Nederland niet pandemisch paraat

Als er op dit moment een nieuwe pandemie uitbreekt, is Nederland op kritische punten nog steeds onvoldoende voorbereid. De bezuiniging van 300 miljoen euro zal ernstig afbreuk doen aan het al in gang gezette Beleidsprogramma Pandemische Paraatheid. Zo heeft GGD GHOR Nederland gewezen op de forse gevolgen van het stopzetten van personele uitbreiding voor de infectieziektebestrijding en pandemische paraatheid. Ook staat de voorgenomen opschaling van de ic-capaciteit onder druk, terwijl de coronacrisis juist liet zien hoe belangrijk de ic-beschikbaarheid is tijdens een pandemie.

Het is zorgelijk dat het kabinet geen inzicht biedt in de precieze consequenties van de bezuiniging. De coronapandemie was de grootste crisis in Nederland sinds de Tweede Wereldoorlog. Met het Beleidsprogramma Pandemische Paraatheid gaf het vorige kabinet op passende en voortvarende wijze invulling aan zijn verantwoordelijkheid om de lessen uit deze ingrijpende periode te verwerken in beleidsaanpassingen en maatregelen. Deze positieve ontwikkeling wordt nu doorkruist door een bezuiniging met ingrijpende gevolgen. Het gevolg is dat Nederland nu én in de komende jaren niet adequaat is voorbereid op een landelijke, langdurige crisis met grote maatschappelijke impact.

³ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/12/09/kamerbrief-over-behandeling-wetsvoorstel-tweede-tranche-wijziging-wet-publieke-gezondheid-kamerstuknr-36483>.

Contactpersoon

Onderwerp *Opvolging aanbevelingen Aanpak coronacrisis*

Wij wijzen hier nog een keer op wat we opmerkten in het rapport *Aanpak coronacrisis: deel 3*: 'Dat er een volgende crisis komt is zeker, al is onbekend wat voor een crisis en wanneer. Juist daarom is het nodig dat overheid en samenleving nu de ruimte nemen om zowel specifieke als meer generieke lessen te trekken en deze in beleid, inrichting en werkwijzen van de crisisorganisatie te borgen. Want tijdens de crisis is voor voorbereiding geen tijd meer.'